

آینده نشان خواهد داد

یک بحث حقوقی - بانکی درباره ابهامات و پیامدهای اجرای قانون

عدم الزام سپردن وثیقه ملکی در اعطای تسهیلات بانکی

اکبر پیروفر

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

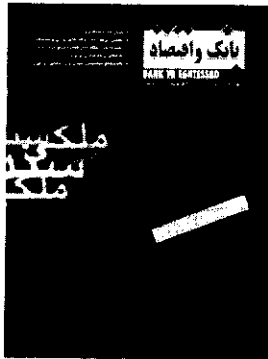
مقدمه

همچنین، قراردادهای مربوط به تخصیص زمین برای اجرای طرح‌های صنایع روستایی و پروژه‌های راهداری و آبیان و زراعی را که حسب مورد موافقت اصولی آنها توسط وزارتخانه‌های جهاد سازندگی و کشاورزی (در حال حاضر، وزارت جهاد کشاورزی) صادر شده است، هم‌ردیف اسناد رسمی پذیرفته و تسهیلات اعتباری و حقوقی مربوط به اسناد رسمی را در خصوص قراردادهای مزبور اعمال نمایند. شرکت شهرک‌های صنعتی ایران و شرکت‌های تابعه و وزارتخانه‌های جهاد سازندگی و کشاورزی (در حال حاضر، وزارت جهاد کشاورزی) حسب مورد موظفند در صورت تخلف متقاضی در اجرای قرار داد تسهیلات اعطایی بانک‌ها، بنا به درخواست بانک یا

۱- به موجب ماده ۶ آیین‌نامه فصل سوم قانون عملیات بانکی بدون ربا، مصوب سال ۱۳۶۲، اعطای تسهیلات، عنداللزوم به تشخیص بانک، منوط به اخذ تأمین کافی برای حفظ منافع بانک و حسن اجرای قراردادهای مربوط می‌باشد.

۲- تبصره ۲ ماده مذکور کلیه بانک‌ها را موظف کرده است که قراردادهای مربوط به تخصیص زمین توسط شرکت شهرک‌های صنعتی ایران و شرکت‌های تابعه و

○ اشتیاق بانک‌ها به گرفتن وثیقه ملکی در ازای اعطای تسهیلات، بدون علت و دلیل نیست.

۲) مشکل حاد جوانان.

۳) گرفتاری صنعتگران و تولید کنندگان که به منظور سرمایه گذاری به مناطق محروم و شهرستان‌ها می‌روند.

۴) مشکل تهیه وثیقه برای تولید کنندگان غیر بومی، چون گرفتن وثیقه ملکی از افراد بومی مستلزم هزینه‌های بسیاری خواهد شد.

۵) گارشناسان معمولاً رقبه ملکی را بسیار کم قیمت‌گذاری می‌نمایند و برای یک وام کوچک تهیه چندین رقبه ملکی ضرورت داشته که عملی نمی‌باشد.

ماده واحده در مقام و مرحله تصویب در مجلس و در تاریخ ۸۰/۳/۲۷ به مضمون دیگری به تصویب رسید که متن کامل آن را در زیر نویس ملاحظه خواهید کرد. (۱)

قبل از اینکه ماده واحده مصوب را مورد بررسی و تحلیل قرار دهیم، لازم است به موضوعی اشاره بشود: در مسأله گرفتن وثیقه یا تضمین یا تأمین در مقام اعطای تسهیلات بانکی، عمدتاً دو نظریه و عقیده وجود دارد:

عده‌ای با توجه به صراحت قانون و آیین‌نامه فصل سوم آن و دستورالعمل‌های مصوب شورای پول و اعتبار، که تأکید بر اخذ تأمین کافی جهت برگشت مطمئن تسهیلات اعطایی دارند، و با در نظر گرفتن اینکه اولویت در اعطای تسهیلات، از محل سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار بوده و بانک نیز در مقام وکیل سپرده‌گذاران سپرده‌های اشخاص را بکار می‌گیرد، و توصیه به وجود توجیه اقتصادی و حصول اطمینان نسبت به حسن اجرای قرار داد و برگشت تسهیلات شده است، و با توجه به مسوولیت وکیل در مقابل موکل، اعتقاد بر این دارند که در مقام اعطای تسهیلات، می‌بایست تأمین کافی گرفته بشود و از نظر وثیقه، ملک مطمئن‌تر از سایر وثایق می‌باشد. پس، اشتیاق بانک‌ها به گرفتن وثیقه ملکی بدون علت و دلیل نیست.

۲) عده‌ای دیگر اصولاً گرفتن وثیقه از مشتری را بازدارنده تلقی می‌کنند و معتقدند که نتیجه این کار عدم اقبال متقاضیان تسهیلات نسبت به تسهیلات بانکی است و این امر باعث می‌شود کسانی که توان و استعداد لازم برای اجرای طرح‌هایی را - اعم از تولید و خدمات و غیره - دارند، به سبب مشکل سپردن وثیقه - آن هم در صورتی که بانک وثیقه ملکی بخواهد - از استفاده از تسهیلات بانکی منصرف می‌شوند تا جایی که به سوی دیگر دارندگان وجوه و پرداخت هزینه سنگین می‌روند.

لازم به یاد آوری است که در بدو امر، طرح پیشنهادی به مجلس تصریح داشت که بانک‌ها موظفند به منظور تضمین بازپرداخت اعتبارات خود، نسبت به اخذ سفته، چک، ضامن معتبر، رهن گرفتن اصل طرح و دستگاه‌های مربوط اقدام نمایند و سپردن وثیقه ملکی برای صاحبان طرح‌ها الزامی نیست. بدیهی است که در صورت تصویب

موسسه اعتباری ذینفع، آنها را به عنوان جانشین طرف قرارداد واگذاری زمین شناخته و بپذیرند و کلیه حقوق و تعهدات ناشی از قرارداد تخصیص زمین را به بانک یا موسسه اعتباری ذینفع منتقل نمایند تا در حفظ منافع بانک مورد استفاده قرار گیرد.

۳- در ماده ۷ هم آمده است: بانک‌ها ترتیبی اتخاذ خواهند نمود تا عنداللزوم اموال موضوع تسهیلات اعطایی و با وثایق آنها در طول مدت اجرای قرارداد‌های مربوط، همه ساله حداقل به میزان مانده مطالبات ناشی از این گونه تسهیلات، به نفع بانک بیمه شود.

اضافه می‌کند که در دستورالعمل‌های مصوب شورای پول و اعتبار هم تأکید و توصیه به اخذ تأمین کافی برای حصول اطمینان از حسن اجرای قرار داد شده است.

۴- تبصره بند الف ماده ۳ قانون عملیات بانکی بدون ربا، بانک را وکیل سپرده‌گذاران قلمداد کرده تا سپرده‌های سرمایه‌گذاری را در اعطای تسهیلات به شرح قانون مذکور و آیین‌نامه‌های آن بکار بگیرد.

۵- ماده ۶۶۳ قانون مدنی می‌گوید: وکیل نمی‌تواند عملی را که از حدود وکالت او خارج است، انجام دهد. در ماده ۶۶۶ قانون مدنی هم آمده است: هر گاه از تقصیر وکیل خسارت به موکل متوجه شود که عرفاً وکیل مسبب آن محسوب می‌گردد، مسوول خواهد بود.

ماده ۶۶۷ قانون مدنی نیز حاکی از آن است که وکیل باید در تصرفات و اقدامات خود مصلحت موکل را مراعات نماید و از آنچه که موکل بالصراحه به او اختیار داده، تجاوز نکند.

۶- رهن، عقدی است که به موجب آن، مدیون مالی را برای وثیقه به داین می‌دهد. هر مالی که قابل نقل و انتقال قانونی نیست، نمی‌تواند مورد رهن واقع شود. مال مرهون باید عین معین باشد و رهن دین و منفعت باطل است.

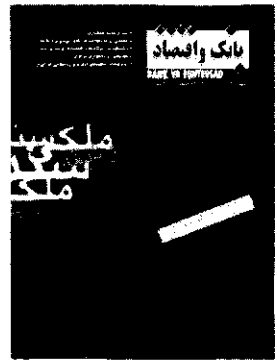
قانون عدم الزام سپردن وثیقه ملکی

در سال ۱۳۷۹ طرحی از طرف عده‌ای از نمایندگان مجلس شورای اسلامی به این مضمون تقدیم مجلس شد: ماده واحده: بانک‌ها موظفند به منظور تضمین بازپرداخت اعتبارات خود، نسبت به اخذ سفته، چک، ضامن معتبر، رهن گرفتن اصل طرح و دستگاه‌های مربوط اقدام نمایند و سپردن وثیقه ملکی برای صاحبان طرح‌ها الزامی نیست.

دلایلی که ضرورت تصویب چنین قانونی را ایجاب می‌نمود، عبارت بودند از:

۱) ضرورت روان‌سازی و تسهیل هر چه بیشتر امر تولید.

○ طبق مفاد ماده ۳ قانون عملیات بانکی بدون ربا، بانک‌ها وکلیل سپرده‌گذاران هستند و طبق مفاد ماده ۶۶۷ قانون مدنی نیز وکلیل پسایند در تصرفات و اقدامات خود مصلحت موکل را رعایت کنند.

مشتري به سپردن وثيقه ملكى خارج از طرح، بانك‌ها مى‌توانند آنها را قبول كنند:

اصل طرح، اين عبارت دو معنى دارد: يكي، طرحى كه متقاضى تسهيلات مى‌خواهد اجرا كند. در اين مورد بايد يادآور شد كه طرح در ابتداى كار، حالت نوشته و نقشه و توجيهاات فنى و اقتصادى دارد و مال تلقى نمى‌شود و در نتيجه، قابل رهن نيست.

ديگر اينكه، از عبارت «... از اخذ وثيقه ملكى خارج از طرح خود دارى نمايند» استنباط مى‌شود كه منظور، ملك واگذارى به مجرى طرح مى‌باشد. حال اگر واگذارنده ملك از شهرك‌هاى صنعتى يا سازمان و تشكيلات ديگر باشد، معمولاً محل اجراى طرح در شروع كار به صورت بيع به مجرى انتقال داده نمى‌شود و در نتيجه، به علت عدم مالكيت مجرى طرح، اين ملك قابل رهن گذاشتن از طرف متقاضى تسهيلات نخواهد بود. و به سبب وجود چنين مانعى در مسأله تخصيص زمين توسط شهرك‌هاى صنعتى، تبصره ۲ ماده ۶ آيين‌نامه فصل سوم قانون عمليات بانكى بدون ربا، بانك‌ها را مكلف كرده است كه قراردادهاى مربوط به تخصيص زمين را هم‌رديف اسناد رسمى پذيرفته و تسهيلات اعتبارى و حقوقى مربوط به اسناد رسمى را در خصوص قراردادهاى مزبور اعمال نمايند. سپس، شركت شهرك‌هاى صنعتى و وزارت‌تخانه‌هاى جهاد سازندگى و كشاورزى (در حال حاضر، وزارت جهاد كشاورزى) را مكلف كرده است كه در صورت تخلف متقاضى در اجراى قرار داد تسهيلات اعطايى بانك‌ها، بنا به درخواست بانك يا موسسه اعتبارى ذينفع، آنها را به عنوان جانشين طرف قرارداد واگذارى زمين شناخته و پذيرند و كليه حقوق و تعهدات ناشى از قرارداد تخصيص زمين را به بانك يا موسسه اعتبارى ذينفع منتقل كنند تا در جهت حفظ منافع بانك مورد استفاده قرار گيرد.

از عبارت «پذيرفتن قراردادهاى مربوط به تخصيص زمين، هم‌رديف اسناد رسمى» موضوع وثيقه گرفتن محل اجراى طرح در شروع كار استنباط نمى‌شود و در نتيجه، جانشينى بانك و انتقال كليه حقوق و تعهدات به بانك مطرح مى‌باشد كه در اين حالت، بانك مى‌بايست طرح را به عنوان جانشين مشتري اجرا نموده و آن را به مرحله بهره‌بردارى برساند. بديهى است كه چنين كارى، ملازمه با داشتن تخصص و معلومات فنى در مورد طرح توسط بانك دارد كه به نظر نمى‌رسد بانك‌هاى تجارى از عهده اين كار برآيند.

بى‌مناسبت نيست در اين جا به قسمتى از بخشنامه مديريت نظارت و امور بانك‌ها - بانك مركزى به شماره ۳۵/۱۵۱۰ مورخ ۲۳/۵/۷۷ اشاره بشود: «ضمناً در مواردى كه قرارداد واگذارى زمين براى احداث واحدهاى صنعتى و كشاورزى، مابين مالكيت متقاضى روى زمين بوده و فاقد اشكالات ثبتى باشد و در عين حال، از طرف مراجع قانونى

اين متن، كه سپردن وثيقه ملكى را الزامى ندانسته و تضمين‌ها را بر شمرده بود، به طور كلّى، وثيقه ملكى از عداد وثايق تسهيلات خارج مى‌شود، لکن اين موضوع در ماده واحده مصوب تعديل شده و در مقدمه آن آمده است: «بانك‌ها و دستگاه‌ها و ساير مؤسسات و شركت‌هاى دولتى موظفند به منظور تضمين بازپرداخت اعتبارات خود، نسبت به اخذ وثايق زير اقدام كنند و بدون رضايتم گيرنده اعتبار، از اخذ وثيقه ملكى خارج از طرح خوددارى نمايند...»

به طورى كه ملاحظه مى‌شود، مقدمه ماده واحده، رضايتم مشتري را به سپردن وثيقه ملكى شرط دانسته، يعنى سپردن وثيقه ملكى منع نشده و در نتيجه، مشتري به ميل خود مى‌تواند وثيقه ملكى بسپارد، لکن طرح اوليه سپردن وثيقه ملكى را به طور كلّى نفي نموده بود و بانك‌ها را موظف مى‌كرد كه فقط تضمين‌هاى مطرح در طرح را اخذ نمايند. در هر حال، فعلاً قانونى است كه تصويب شده و براى بانك‌ها لازم‌الاجتناب مى‌باشد

برداشت و استنباط مسوولان اعتبارى بانك‌ها از وثايق مشروح در ماده واحده

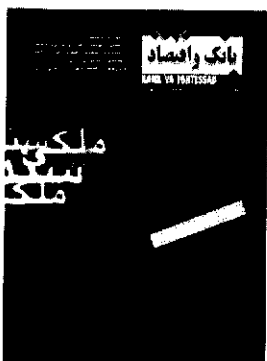
همانطور كه اشاره شد، در اعطاي تسهيلات كه ماده واحده وثايق آن را بر شمرده است، دو مسأله مى‌بايست مورد توجه و دقت مسوولان امر در سيستم بانكى قرار گيرد و مى‌شود هر دو را شكل حقوقى كار دانست:

يكي، اصرار و تأكيد مقررات قانون عمليات بانكى بدون ربا به اخذ تأمين كافى در اعطاي تسهيلات، با تذكر اين كه انواع تأمين مشخص نشده و در اختيار بانك مى‌باشد، لکن كافى بودن آن شرط شده است.

ديگرى، انطباق وثيقه با قواعد رهن كه قبلاً به آن اشاره شد (ماليت - قابل نقل و انتقال بودن - عين معين بودن و باطل بودن رهن دين و منفعت).

وثايقى كه در ماده واحده به منظور تضمين بازپرداخت تسهيلات شمرده شده، در عين حال كه مى‌بايست منطبق با دو موضوع مذكور باشند، براى مسوولان و متصديان اعطاي تسهيلات هم مى‌بايست مفهوم باشند. در نتيجه، بخش‌هاى ذيربط در سيستم بانكى ناگزير بايستى ضمن صدور دستورالعمل داخلى، معنى و مفهوم وثايق را به شعبه‌هاى بانك‌ها ابلاغ كنند، زيرا ممكن است پاره‌اى از اين وثايق براى مسوولان امر در بانك داراى ابهام باشد، چون تا حال در سيستم بانكى معمول نبوده است و ملموس نيست. شايدان ذكر است كه در اين نوشته، فقط بند ۱ ماده واحده مطرح مى‌شود. بنا بر اين، مى‌پردازيم به بعضى از انواع وثايقى كه از نظر ماده واحده، در صورت عدم رضايتم

○ طرح اوليه، سپردن وثيقه ملكى را به طور كلّى نفي كرده بود، لکن در مقدمه ماده واحده مصوب، سپردن وثيقه ملكى منع نشده و مشتري مى‌تواند به ميل خود وثيقه ملكى بسپارد.

اشخاص ثالث به بانک‌ها داشته باشند و این کار عمومیت ندارد و در اغلب اساسنامه‌های شرکت‌ها چنین مطلبی قید نمی‌شود. بنابراین، موضوع مذکور می‌بایست مورد توجه و دقت قرار بگیرد.

۸- رهن مشترک: در رهن مشترک، شریک رهن چه شخصی است؟ این مسأله دور از ذهن متصدیان کار می‌باشد و مسلماً برای بانک‌ها تازگی دارد. مال مرهون منقول خواهد بود یا غیر منقول؟ با عنایت به اینکه قراردادهای اعطای تسهیلات به حکم ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا، در حکم اسناد رسمی بوده و لازم‌الاجرا هستند و تابع مفاد آیین‌نامه اجرایی اسناد رسمی می‌باشند، در قانون ثبت و آیین‌نامه اجرای مربوط به ماده ۳۴ و ۳۴ مکرر، مسأله رهن مشترک و تشریفات اجرای چنین سندی پیش‌بینی نشده است. در نتیجه، به فرض تنظیم قراردادی به صورت رهن مشترک، سرنوشت آن در اجرای ثبت دارای ابهام است.

۹- حساب‌های بانکی و گواهی سپرده ثابت: در حال حاضر، انواع حساب‌های بانکی عبارتند از حساب جاری، حساب پس‌انداز، و حساب سپرده سرمایه‌گذاری مدت‌دار. اگر قرار بر این باشد که موجودی این حساب‌ها پشتوانه اعطای تسهیلات قرار بگیرند، می‌بایست موجودی آنها معادل تسهیلات و متفرعات آن تا تصفیه دین مشتری مسدود شوند.

ضمناً لازم به یادآوری است که در حال حاضر، حسابی با عنوان «سپرده ثابت» وجود ندارد. این نوع حساب مربوط به دوران قبل از تصویب قانون عملیات بانکی بدون رباست. به موجب ماده ۱۲ آیین‌نامه فصل دوم قانون مذکور، تمدید سررسید سپرده‌های ثابت موجود نزد بانک‌ها از تاریخ سررسید مربوط، تحت همین عنوان مجاز نمی‌باشد و چنانچه سپرده‌های ثابتی که سررسید آنها از پایان اسفند سال ۱۳۶۳ تجاوز نماید و حداکثر تا تاریخ موصوف با موافقت ذینفع به یکی از عناوین جدید موضوع ماده ۳ قانون (سپرده‌های قرض‌الحسنه شامل حساب جاری و پس‌انداز و سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار) تبدیل نگردد، در انقضای مدت مذکور به حساب بستانکاران متفرقه منظور خواهد شد. بدین ترتیب، بانک‌ها مکلف شده‌اند که پس از سررسید، آن دسته از سپرده‌هایی را که تبدیل به عناوین جدید نشده‌اند، و همچنین، پس از پایان اسفند سال ۱۳۶۳، در مورد کلیه حساب‌های سپرده ثابت موجود در آن تاریخ، که به حساب بستانکاران متفرقه منظور شده‌اند، مراتب را ظرف مدت یک ماه، جهت تعیین تکلیف، کتباً به سپرده‌گذاران اطلاع دهند.

۱۰- هر نوع تعهدنامه و قرارداد دیگری که می‌تواند موجب تضمین برگشت منابع بانک باشد: بدون تردید، محدوده اجرایی چنین تعهدنامه یا قراردادی بسیار وسیع است و مطلبی که در این باره مهم می‌باشد، این است که با توجه به لازم‌الاجرا

و قضایی سندی قابل قبول و قابل تأمین و تملک باشد، به تریبی که عملیات اجرایی در جهت حفظ منافع و حقوق بانک در حدود قانون و آیین‌نامه‌های اجرایی مفاد اسناد رسمی تا تسلیک مورد وثیقه برای بانک اعطا کننده تسهیلات مقدور باشد، از اخذ وثایق خارج از طرح جداً اجتناب نمایند. در صورت عدم احراز شرایط مزبور، براساس نظریات مشورتی اعضای کمیسیون حقوقی بانک‌ها، چنانچه مرجع واگذارنده زمین با حفظ مالکیت خود روی اراضی مورد واگذاری، اصالتاً و یا به وکالت از طرف گیرنده زمین (متقاضی دریافت تسهیلات بانکی) عرصه محل احداث واحد تولیدی را بر حسب مورد در رهن بانک قرار دهد، در این حالت نیز نیازی به اخذ وثایق اضافی نخواهد بود. بدیهی است مدیریت عامل آن بانک در اجرای مطلوب این بخشنامه، همچنین، اجرای تصویب نامه شماره ۱۲۲۴۹۰/ث/هـ مورخ ۱۳۷۰/۴/۱۷ هیأت محترم وزیران مبنی بر اصلاح تبصره ۲ الحاقی به ماده ۶ آیین‌نامه اعطای تسهیلات بانکی، هدایت و نظارت‌های لازم را معمول خواهند فرمود.

۲- اسناد زراعی: محتوای اسناد زراعی چیست که در صورت وجود عین معین، بتوان آن را به وثیقه گرفت؟

۳- ضمانت‌نامه: ضمانت‌نامه‌های زنجیره‌ای اشخاص معتبر و یا اهالی روستا، به ویژه در طرح‌های کشاورزی، امور دام و صنایع روستایی می‌بایست به شعبه‌های بانک‌ها توضیح داده شود.

۴- چک: چکی که در اجرای این ماده واحده گرفته می‌شود، ظاهراً چک تضمینی یا وعده‌دار خواهد بود که هر دو اینها از نظر قانون صدور چک، ممنوع‌الصدور می‌باشند. آیا این تجویز صدور در ماده واحده، خاص امر اعطای تسهیلات می‌باشد و ممنوعیت آنها در سایر موارد به قوت و اعتبار خود باقی است؟ به نظر می‌رسد که تعمیم آن به سایر موارد، در مدنظر ماده واحده نبوده است، اما آیا بانک می‌تواند ماده ۱۳ قانون صدور چک را ندیده بگیرد؟

۵- سفته: در معاملات بانک‌ها معمولاً سفته عندالمطالبه با امضای متقاضی تسهیلات و به حواله کرد بانک گرفته می‌شود. تضمین پرداخت وجه این نوع سفته‌ها در اجرای قسمت آخر ماده ۲۴۹ قانون تجارت و در ظهر آن انجام می‌پذیرد که به آن ظهر نویسی اطلاق نمی‌شود و نوشته ظهر سفته می‌بایست حاکی از تعهد پرداخت وجه سفته از طرف شخص یا اشخاص ثالث باشد.

۶- ذینفع شدن در قراردادهای لازم‌الاجرا: محتوای قراردادهای لازم‌الاجرا چیست که بانک می‌تواند در آن ذینفع بشود و از این طریق، مطالبات خود را وصول کند؟ مالیت این قراردادها به چه صورتی است؟

۷- تضمین: تضمین شرکت‌ها در امر پرداخت مطالبات بانک نیاز به این دارد که اعضای هیأت مدیره شرکت‌ها مطابق اساسنامه چنین اختیاری را برای پرداخت بدهی

○ وثایقی که به منظور تضمین پس‌انداز پرداخت تسهیلات در ماده واحده شمرده شده، می‌بایست برای مسئولان و متصدیان اعطای تسهیلات مستهضم باشد.

بوده، آیا عدم الزام متقاضیان تسهیلات بانک‌ها به سپردن وثیقه ملکی، آن مشکلات را برطرف خواهد کرد یا احیاناً موجب افزایش مطالبات معوق بانک‌ها خواهد شد.

بودن قراردادهای اعطای تسهیلات (ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا) این وصف و خاصیت قرار داد باید در تعهدنامه یا قرارداد موضوع ماده واحده حفظ شود.

زیر نویس

قراردادهای اعطای تسهیلات

(۱) ماده واحده: بانک‌ها و دستگاه‌ها و سایر موسسات و شرکت‌های دولتی موظفند به منظور تضمین بازپرداخت اعتبارات خود، نسبت به اخذ وثایق ذیل اقدام کنند و بدون رضایت گیرنده اعتبار، از اخذ وثیقه ملکی خارج از طرح خودداری نمایند:

(۱) در طرح‌های تولیدی: رهن گرفتن اصل طرح - اسناد زراعی - ضمانت‌نامه‌های زنجیره‌ای اشخاص معتبر و یا اهالی روستا، به ویژه در طرح‌های کشاورزی، امور دام و صنایع روستایی - چک یا سفته با ظهرنویسی ضامن معتبر - ذینفع شدن در قراردادهای لازم‌الاجرا - اسناد اوراق بهادار و مشارکت - تضمین موسسات و شرکت‌های معتبر و یا پذیرفته شده در بورس - کالای ارزش‌دار - رهن مشترک - ضمانت‌نامه‌های بانکی - ضمانت‌نامه و تعهدنامه کارکنان دولت و موسسات و شرکت‌های معتبر (حداقل تا بیست برابر حقوق و مزایای ماهیانه) - ماشین‌آلات سنگین و سیک - اموال منقول - حساب‌های بانکی و گواهی سپرده ثابت - تعهد شرکت‌های بیمه - طلا و یا ارز خارجی - ضمانت‌نامه صندوق ضمانت صادرات ایران و یا ترکیبی از وثایق فوق و هر نوع تعهدنامه و قرارداد دیگری که می‌تواند موجب تضمین برگشت منابع بانک باشد.

(۲) در طرح‌های صادراتی: بیمه نامه و یا ضمانت‌نامه اعتباری صادره توسط شرکت بیمه صادرات و سرمایه‌گذاری و یا صندوق ضمانت صادرات ایران که مراجع مذکور موظفند فقط با اخذ سفته از صادرکنندگان کالا و خدمات تا سقف اعتباری، حداقل به میزان متوسط عملکرد صادراتی سالیانه متقاضی و حداکثر به تشخیص خود، ضمانت‌نامه و یا بیمه نامه اعتباری (ارزی - ریالی) مورد قبول ذینفع را صادر کنند و به منظور اعلام هماهنگی در سیستم مالی کشور در راستای جذب سرمایه‌های خارجی به جهت جلب اعتماد سرمایه‌گذاران، بانک‌ها موظفند بدون قید و شرط، به صرف اعلام کتبی صادرکننده، وثایق یاد شده را تضمین کنند (روزنامه رسمی ۱۶۴۱۸ مورخ ۸۰/۴/۲۴).

با توجه به اینکه اعطای تسهیلات به متقاضی، مستلزم انعقاد قرارداد بین بانک و مشتری است و ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا هم این قراردادها را در حکم اسناد رسمی شناخته و لازم‌الاجرا می‌داند، بنابراین، پذیرفتن هر یک از وثایق پیش‌بینی شده در بند ۱ ماده واحده، ملازمه با این دارد که وثیقه مورد نظر بانک و مشتری در قرارداد وارد بشود که چنین امری ممکن است تغییراتی را در فرم‌های قراردادهای معمول و فعلی بانک ایجاد نماید تا از لحاظ تأمین برگشت منابع بانک اشکالی به وجود نیاید. بدیهی است که انجام این کار هم فرصت و زمان کافی می‌طلبد.

نتیجه‌گیری

با عنایت به قسمت اول ماده واحده که گرفتن وثیقه ملکی خارج از طرح را موکول به رضایت مشتری کرده است، پیش‌بینی می‌شود که از این پس، وثایق یا پشتوانه‌های تسهیلات اعطایی بانک‌ها، محدود به انواع وثایق مندرج در بند ۱ ماده واحده خواهد بود که ممکن است تغییراتی متناسب با نوع وثیقه در قراردادهای فعلی بانک‌ها را ایجاد نماید و این امر نیز دقت و مهارت بخش‌های حقوقی بانک‌ها را می‌طلبد.

از طرف دیگر، با در نظر گرفتن صفت لازم‌الاجرا بودن قراردادهای اعطای تسهیلات، که تابع مفاد آیین‌نامه اجرایی اسناد رسمی می‌باشد، فرضاً هر گاه در قرارداد، سفته پشتوانه تسهیلات باشد، اجرای ثبت در مورد سفته اقدامی نمی‌کند و می‌بایست از طریق مرجع قضایی برای وصول آن اقدام کرد. در نتیجه، این مسأله مطرح می‌شود که برای استیفای حقوق بانک، از قرار داد استفاده شود یا از سفته‌های مأخوذه؟

در هر حال، چه در مرجع قضایی و چه در اجرای ثبت، وصول مطالبات بانک منوط به شناسایی و معرفی اموال مسؤلان پرداخت خواهد بود.

با این ترتیب، به نظر می‌رسد که اجرای این ماده واحده تبعات مختلفی خواهد داشت و بانک‌ها در مقام عمل با آن مواجه خواهند شد و آینده نشان خواهد داد که اجرای ماده واحده به دلایل توجیهی پیشنهاد دهندگان طرح، نتیجه مثبت خواهد داد یا نه؟ به بیان دیگر، روشن خواهد شد که چنانچه گرفتن وثیقه ملکی توسط بانک‌ها مشکل‌آفرین

اگر قرار باشد که موجودی حساب‌های بانکی پشتوانه اعطای تسهیلات قرار بگیرد، بنابر این، می‌بایست موجودی این حساب‌ها مسدود تسهیلات و مستطرات آن تا زمان تصفیه دین مشتری مسدود شود.

توضیح: در عین حال که ماده واحده ناظر به بانک‌ها و دستگاه‌ها و سایر موسسات و شرکت‌های دولتی است، در این نوشته موضوع فقط درباره سیستم بانکی کشور مطرح شد و اینکه منظور از دستگاه‌ها کدام سازمان یا موسسه یا تشکیلات می‌باشد؟ یا اینکه کدام یک از شرکت‌های دولتی به اشخاص اعتبار می‌دهند؟ ارتباطی با کار بانک ندارد.